

Voor jou gelezen uit de nieuwere Kroatische literatuur

Ratko Cvetnić: Modder op de binnenplaats

Originele uitgave Mozaik knjiga, Zagreb 2018

Over *Ratko Cvetnić* (1957) is al eerder geschreven bij KLIN. Fragmenten uit zijn vroege twee werken zijn opgenomen in de anthologie van het Kroatische proza die ik heb uitgegeven in 2013 (zie ook [hier](#)). Na zijn doorbraak met *Een kort uitstapje* in 1997, gevolgd door *Doezelen* in 2009 en *De geschiedenis van het Instituut* in 2013 heeft Cvetnić zijn naam gevestigd als dé literaire kroniekschrijver van de recente Kroatische geschiedenis. Met zijn nieuwste roman, *Modder op de binnenplaats* uit 2018 gaat hij nog weer verder terug in het verleden van de regio.

Een familiekroniek uit de omgeving van Zagreb

Modder op de binnenplaats is een familiekroniek verteld in de ik-vorm door een zestiger die op vroege leeftijd invalide is geworden. Aan de hand van een oude foto beschrijft hij de personen die erop staan, zijn herinneringen aan hen, onderlinge verhoudingen en de tijd waarin het zich afspeelde. Het stevige familieverhaal ontvouwt zich in woelige decennia op een plaats waar de geschiedenis niet mild was voor de mensen. Ooit was het geslacht Remenar een baken in de samenleving, die deze van parlementariërs, hoogleraren, rechters en priesters voorzag, maar sindsdien zijn de tijden meerdere malen radicaal veranderd.

Bepalend voor het leven van de verteller - voordat hij gehandicapt is geraakt - was de vernederende val van de familie na de tweede wereldoorlog. Met de machtsgreep van het proletariaat in 1945 is de vooroorlogse burgerij veelal in armoede geraakt, of heeft

ten minste een groot deel van haar bezittingen verloren. De verteller's opa van moeders zijde, ooit een gerespecteerd jurist en rechter, kwam onder het nieuwe regime eerst in een gevangenkamp terecht, om na een paar jaar als kolenschepper bij de spoorwegen in de nieuwe orde te mogen integreren. Dankzij zijn persoonlijke veerkracht en de restanten van het geprivilegieerde leven van generaties voor hem, lukt het hem enigszins materieel te herstellen, maar hij accepteert het nieuwe systeem simpelweg niet. Binnen de familie die nu verdreven is uit de hoofdstad Zagreb en in een modderig dorp zo'n twintig kilometer verderop woont, is hij nog steeds het baken, zij het gekeerd naar het verleden dat hij beter begrijpt. Een herkenbaar verhaal over een levenswijze die voor velen abrupt en onherroepelijk is verdwenen, over de nieuwe generatie die haar weg in de veranderde wereld wél vindt en over de spanningen en verhoudingen in de familie waarbinnen dit alles zich afspeelt.

De meesterzet van de verteller

Die invaliditeit van de hoofdpersoon is een meesterzet van de auteur. Hij die vertelt, heeft heel veel weg van de schrijver en juist door die invaliditeit centraal te stellen in zijn levensverhaal creëert Cvetnić de nodige afstand tot zijn persoon. In het echt klinkt Ratko vaak als zijn hoofdpersonage, maar gehandicapt is hij zeker niet. Welke gek zou dan deze fitte intellectueel, die even contemplatief is ingesteld als zijn invalide alter ego, maar ook liefst dagelijks urenlang loopt of fietst, durven vragen in hoeverre het hier over zijn eigen leven gaat. Hiermee tackelt Cvetnić tenminste een deel van de (voor veel schrijvers vaak vervelende) gissingen naar de autobiografische componenten in zijn roman.

Een ander fascinerend aspect van Cvetnić' proza is de hoeveelheid rode draden die er doorheenloopt. Een zo'n *Leitmotif* is 'izlet'. In het Kroatisch staat dit woord voor een reisje, uitstapje, uitje, een picknick, dagje uit, een korte excursie, maar het kan ook een reis van een paar dagen betekenen. Belangrijk is dat de lading van het woord speels is en luchtig.

Lost in translation

In zijn literair debuut, een hybride vorm van een dagboek, ergens tussen fictie en non-fictie, beschrijft de auteur zijn ervaringen aan het front achter Dubrovnik in 1992. De titel *Kratki izlet* heb ik vertaald als *Een kort uitstapje*, maar om eerlijk te zijn, mis ik daarin de speelsheid van het woord 'izlet' als een wrange tegenstelling van wat er in werkelijkheid gebeurde. Oorlog. Tegelijkertijd geeft het woord de bevlogenheid weer waarmee menig vrijwilliger zich bij het leger meldde, en het bevat ook de helende werking die de soldaten, ongeacht hoe ze erin terecht waren gekomen, gebruikten om hun tragische realiteit te verlichten. Het is maar een kort reisje, straks ben je weer thuis, zoiets. Ik vind het prachtig bedacht.

In de roman *Modder op de binnenplaats* komt weer een 'izlet' op de proppen: een gezamenlijke zondagse familietrip die tragisch eindigt en daardoor de levens van meerdere familieleden voorgoed verandert. Het woord 'izlet' heeft hier een heel andere lading dan in Cvetnić zijn eerst gepubliceerde werk: het is letterlijk een onschuldige picknick, het gebruikelijke zondagse vermaak dat ditmaal bij wijze van hoge uitzondering werd overschaduwd door zijn consequenties.

Complex en groots

Hopelijk geeft deze vergelijking een indruk van het rijke en doordachte taalgebruik van deze auteur. Niet alleen haalt hij vele citaten van andere schrijvers aan (waaronder ook van Cees Noteboom), Latijnse uitdrukkingen en bewoordingen die kenmerkend zijn voor specifieke kringen in de twintigste eeuw in de omgeving van Zagreb, maar ook ogenschijnlijk gewone benamingen en uitdrukkingen krijgen, al resonerend in de rest van zijn oeuvre, een nieuwe diepte. Ratko Cvetnić schrijft complex en groots, met gebruik van vele stijlfiguren, vooral metaforen, associaties en intertekstualiteit. Ik durf het bijna niet op te schrijven, bij ons roep je dat namelijk niet gauw, maar de laatste keer dat ik zulk alomvattend werk las, dat geworteld is in de alledaagse details, in de modder, en in beschouwingen filosofische hoogten bereikt, betrof het *Miroslav Krleža*. Dit betekent ook dat het lastig is verder over deze roman te schrijven of hem in een recensie te vangen zonder in intellectualistische grandeur terecht te komen.

De zinnen die Cvetnić schrijft zijn lang, vertakt, veeleisend voor de lezer (zeker de lezer die niet ingevoerd is in de regionale geschiedenis), maar vol betekenis en contemplatie die dezelfde lezer cadeau krijgt. Ook hij onderneemt pogingen om de maatschappelijke en politieke werkelijkheid van Kroatië in de afgelopen 150 jaar te overzien, te begrijpen en op een zinvolle wijze weer te geven, zij het van een andere ideologische positie dan Krleža. Bij vlagen essayistisch, maar even vaak ook sympathiek, grappig en hartverwarmend, heeft deze roman een eigen plek veroverd in de moderne Kroatische literatuur. En zijn markante, ambitieuze schrijver heeft op zijn beurt laten merken dat de schoenen van zijn grote voorganger hem steeds beter passen.

Reacties

Ben je geboeid geraakt, wil je hier meer van lezen, laat het weten via info@kl-in.eu! Alle reacties tellen mee in het besluit om dit boek al dan niet te vertalen en uit te geven.

Kijk voor andere vertalingen van Ratko Cvetnić naar het Nederlands in onze [e-book-webshop](#).